

Yttrande över slutbetänkandet Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende (SOU 2023:12)

I betänkandet lämnar 2020 års grundlagskommitté förslag på förändringar av formerna för ändring av grundlag samt åtgärder för att ytterligare stärka skyddet för domstolarnas och domarnas oberoende. Förslagen syftar till att stärka grundskyddet för de demokratiska strukturerna långsiktigt och därmed kunna möta även en eventuell samhällsutveckling där demokratin och grundläggande rättsstatsprinciper inte längre kan tas för givna.

Som konstateras i utredningens direktiv finns det exempel som visar att demokratin under vissa förutsättningar kan komma att utsättas för påfrestningar som leder till att grundpelarna för folkstyrelsen undermineras. Utvecklingen på senare tid i delar av vår omvärld visar också på vikten av att säkerställa att det finns ett robust skydd för demokratins strukturer, inklusive garantier för ett effektivt och oberoende domstolsväsende. Oberoende domstolar utgör ett viktigt skydd mot auktoritär maktutövning, och är en förutsättning för att för att enskildas grundläggande fri- och rättigheter ska kunna säkerställas.

Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) instämmer i utredningens bedömning att det vid överväganden kring behovet av ytterligare skydd för de demokratiska strukturerna inte är tillräckligt att se till de förhållanden som rådet idag. Framtida förändringar kan medföra att idéer om demokrati, rättsstat och respekt för grundläggande fri- och rättigheter hamnar under tryck och då även leda till krav på grundlagsändringar. Det är därför i perioder av stabilitet, när det råder en relativ enighet om grundläggande värden, som åtgärder bör vidtas för att skapa ett hållbart institutionellt skydd för den demokratiska rättsstatens principer. Myndigheten, tillstyrker mot denna bakgrund att åtgärder genomförs med den inriktning som föreslås i betänkandet.

SST vill i detta sammanhang understryka att den typ av åtgärder som föreslås i betänkandet inte i sig är tillräckliga för att upprätthålla en levande – och därigenom även motståndskraftig – demokrati. Som konstateras i regeringens demokratistrategi Strategi för en stark demokrati – främja, förankra, försvara är deltagandet i beslutsprocesser, opinionsbildning och politiska diskussioner mindre vanligt i vissa grupper i samhället. Det finns många medborgare i Sverige som varken deltar eller känner sig delaktiga i demokratin. Att genomföra insatser för att minska de demokratiska klyftorna i samhället genom att stärka delaktigheten framstår enligt myndighetens mening som angeläget, inte endast som ett ändamål i sig utan även som en åtgärd

för att upprätthålla ett långsiktigt hållbart skydd för demokratins strukturer. SST:s egna erfarenheter av att under en längre tid bedrivit verksamhet bland annat kring demokratifrågor i nära samverkan med trossamfund visar tydligt på betydelsen som ett aktivt involverande av det civila samhällets aktörer – inklusive trossamfund – har för att skapa förutsättningar för ökad delaktighet i det demokratiska samhället.

Såvitt gäller formerna för lagstiftning om trossamfund och grunderna för svenska kyrkan gäller idag att sådan lagstiftning stiftas, ändras och upphävs i samma ordning som föreskrivs för stiftande av huvudbestämmelser i riksdagsordningen (8 kap. 17 § tredje stycket och 18 § andra stycket regeringsformen). I betänkandet föreslås att de nuvarande beslutsformerna behålls, något som hänsyn till andra delar av utredningens förslag föranleder ändringar i riksdagsordningen.

SST har inte någon erinran mot utredningens förslag i denna del. Myndigheten vill i detta sammanhang framhålla att det sedan den aktuella regleringen infördes inte skett någon principiell förändring när det gäller behovet av ett starkt konstitutionellt skydd för trossamfunden. De skäl som legat till grund för den gällande ordningen måste enligt myndighetens uppfattning därmed alltjämt anses äga giltighet.

Beslut i detta ärende har fattats av direktör Isak Reichel efter föredragning av chefsjuristen Mattias Falk.

